

Forum mladih sa invaliditetom

4 koraka do
jednakih
mogućnosti

Fond za evropske integracije
Projekat finansira EU, a njime upravlja Evropska agencija za rekonstrukciju

Projekat „Četiri koraka do jednakih mogućnosti“ koji realizuje Forum mladih sa invaliditetom sa partnerima: Biro za društvena istraživanja, Udruženje studenata sa hendikepom i Centar za razvoj inkluzivnog društva, se odvija na četiri lokacije u Republici Srbiji. Reč je o gradovima Beograd, Novi Sad, Kragujevac i Niš u kojima organizacija, nosilac projekta, i partneri imaju razvijenu mrežu organizacija osoba sa invaliditetom.

U implementaciju projekta su uključene organizacije osoba sa invaliditetom, pa otud proizlazi i specifičnost ovog projekta, njegove teme i ciljeva.

Osnovni cilj projekta je jačanje kapaciteta osoba sa invaliditetom i lokalnih stakeholdera u oblasti aktivizma i javnog zastupanja putem promovisanja i unapređenja primene Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, Strategije za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji i Međunarodne konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, u cilju približavanja društvu jednakih mogućnosti.

Osnov za donošenje uputstva i uredbi EU u oblasti socijalne politike (prava osoba sa invaliditetom) sadržan je u članu 13. Ugovora iz Amsterdama. Kada je reč o pravnim aktima Evropske Unije koji se baziraju na ovom članu i ukazuju na pažnju koju Evropska Unija posvećuje rešavanju ovog problema, pre svega treba uzeti u obzir Uputstvo Saveta Evrope 2000/43/E3 iz juna 2000. godine o implementaciji principa jednakog tretmana osoba bez obzira na rasno ili etničko poreklo, kao i Uputstvo Saveta Evrope 2000/78/E3 iz novembra 2000. godine o uspostavljanju opšteg okvira za jednak tretman u zapošljavanju i profesionalnom

osposobljavanju. Savet Evrope članom 15. revidirane Evropske socijalne povelje, koju je 2005. godine potpisala tadašnja državna zajednica Srbija i Crna Gora, predvideo je da osobe sa invaliditetom imaju pravo na nezavisnost, socijalnu integraciju i puno učešće u životu društvene zajednice. Savet Evrope doneo je i Preporuke o koherentnoj politici za osobe sa invaliditetom koje promovišu prava za osobe sa invaliditetom na puno učešće u društvu na ravnopravnoj osnovi, pravo na nezavisan i samostalan život, pravo na jednakost mogućnosti.

Usklađujući svoje zakonodavstvo sa gore navedenim aktima i Međunarodnom konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, Republika Srbija je 2006. godine donela Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, prvi pravi antidiskriminacioni propis u zemlji, kao i Strategiju za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom za period od 2007. do 2015. godine.

U pogledu diskriminacije osoba sa invaliditetom, može se ipak sa izvesnošću tvrditi da gotovo nema oblasti društvenog života koja je imuna na pojave ove vrste – od neprilagođenosti procesnih zakona u vezi sa pristupom pravdi i komunikacijom pred sudom ili drugim državnim organom sa osobama sa invaliditetom, preko velikog broja diskriminatorских slučajeva u oblasti vaspitanja i obrazovanja, kao i u pružanju zdravstvenih usluga, pa sve do diskriminacije osoba sa invaliditetom u korišćenju javnih usluga i pristupa javnim površinama i javnim objektima. Istovremeno, čini se da su sve kategorije osoba sa invaliditetom ugrožene diskriminatorским postupanjem. To naročito važi za decu sa invaliditetom koja trpe diskriminaciju pre svega u okviru školskog i vaspitnog sistema, kao i žene sa invaliditetom koje su česta meta nasilja u porodici.

Željko Ilić, Forum mladih sa invaliditetom

Diskriminacija (lat. discriminare - odvajati, praviti razliku)

Neskromna namera projektnog tima partnera "4 koraka do jednakih mogućnosti" je da projektom istraže koliko osobe sa invaliditetom prepoznaju svoj diskriminirani položaj, da radionicama kroz metodu iskustvenog učenja osobe sa invaliditetom prepoznaju šta je to zapravo diskriminacija i kada su u položaju da su diskriminirane.

Ovaj proces projektni tim smatra jako važnim da bi osobe sa invaliditetom mogle da koriste Zakon o sprečavanju diskriminacije nad osobama sa invaliditetom, kao alat kojim sebi omogućavaju ravnopravan tretman u društvu.

Šta znaci diskriminacija?

Diskriminacija je svaka diferencijacija koja za sobom povlaci dovođenje u podređen položaj i koja nema nikakvo realno opravdanje.

Diskriminacija ne sme biti

- **neposredna** – neka osoba se direktno tretira lošije nego druge osobe.
- **posredna** – a to je slučaj, ako se neke osobe na osnovu prividno neutralnih pravnih regulativa i postupaka dovode u podređen položaj u odnosu na druge osobe.

Primer za posrednu diskriminaciju bi bio ako bi se za obavljanje neke delatnosti tražila odlična fizička kondicija – iako to nije neophodno za obavljanje te delatnosti – zbog čega mnoge osobe koje imaju invaliditet nemaju šansu da dobiju taj posao i time se diskriminišu na osnovu njihovog invaliditeta.

Šta je diskriminacija?

Diskriminacija je bezrazložno drugačije postupanje prema licu ili grupi lica koji se nalaze u istoj, sličnoj ili uporedivoj situaciji. Diskriminacija može da se javi i u suprotnom slučaju, kada se ljudi koji se nalaze u totalno drugačijoj situaciji tretiraju na isti način. Diskriminacija se može desiti bilo kome.

Može biti, na primer, zasnovana na vašoj etničkoj pripadnosti, religiji, političkom mišljenju, mentalnoj i fizičkoj nesposobnosti, starosti, polu ili finansijskom stanju.

Diskriminacija se može desiti bilo gde. Može se desiti na mestu gde radite ili studirate, u postupcima pred javnim institucijama kao što su opštinska administracija ili sudovi, ili kada koristite usluge javnih službi kao što su električna energija ili zdravstvena nega. Diskriminaciju mogu činiti pojedinci, grupe ljudi ili institucije. To može biti, na primer, vozač autobusa koji ne dozvoljava korisniku invalidskih kolica da uđe u autobus, rukovodilac u firmi koji se zalaže da radnik dobije otkaz ili da se penzioniše jer ima invaliditet, a bez predloga da se radno vreme i radno mesto prilagodi toj osobi, ili opštinska administracija koja odbija da osobi oštećenog sluha napiše ili ponovi neki zahtev.

Da li ste ikada bili žrtva diskriminacije?

Svi su skoro bili pogođeni diskriminacijom na neki način. Nažalost, mnogi ljudi koji žive sa invaliditetom su prihvatili tu diskriminaciju kao nešto protiv čega ne mogu da urade ništa ili još gore, kao normalnu pojavu iz svakodnevnog života.

Pre svega, ljudi često ne shvataju da su bili žrtve diskriminacije, posebno ako je određeni oblik diskriminacije prihvaćen od strane većeg dela društva ili je institucionalizovan.

Ovo NE znači da morate trpeti diskriminaciju!

Iskazujući i suprostavljajući se diskriminaciji, vi ne samo da zaustavljate kršenje svojih prava - vi pomažete da se promeni stav koji dozvoljava nastavljanje diskriminatornog ponašanja.

Međunarodne i lokalne odredbe o diskriminaciji:

Nediskriminacija je osnovni i univerzalni princip ljudskih prava koji je garantovan međunarodnim instrumentima i lokalnim zakonima.

Na osnovu ovih različitih instrumenata, javne vlasti su u obavezi da se bore protiv diskriminacije u svim njenim oblicima.

Oni imaju odgovornost da obezbede da njihovi zakoni i institucije govore o uzrocima i posledicama diskriminacije i da obezbede adekvatne pravne lekove za one čije je osnovno ljudsko pravo na jednako postupanje prekršeno.

Ponovićemo:

Izraz „DISKRIMINACIJA“ označava svako neopravdano i nedozvoljeno pravljenje razlike i nejednako postupanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva) prema licima ili grupama, bilo da se vrši na otvoren ili prikriven način, koje se zasniva na rasi, boji kože, precima, nacionalnom ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, polnoj opredeljenosti, imovinskom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, bračnom stanju i drugim ličnim svojstvima.

Svi pojmovi koji se koriste u ovde u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu.

O diskriminaciji uopšteno:

OPŠTA ZABRANA DISKRIMINACIJE:

Definiše se neposredna i posredna diskriminacija. Posebno se zabranjuju teški oblici diskriminacije.

Uvodi se i zabrana ispisivanja i isticanja diskriminatorских poruka i simbola.

POSEBNI OBLICI ZABRANE DISKRIMINACIJE:

Zabranjuje se:

Diskriminacija u postupcima pred državnim organima.

Diskriminacija u oblasti radnih odnosa.

Diskriminacija u pružanju javnih usluga (posebno važno u odnosu na diskriminatorско ponašanje prema pojedinim kategorijama stanovništva, najčešće prema Romima).

Diskriminacija u oblasti verskih prava.

Predviđa i povredu načela odvojenosti države i verskih zajednica.

Diskriminacija zbog pola, smatra se naročito:

Omalovažavanje i uznemiravanje s obzirom na pol.

Javno ili prikriveno priznavanje pogodnosti prilikom zasnivanja radnog odnosa i u radnom odnosu s obzirom na pol.

Neopravdano razdvajanje dece u bilo kom vidu i obliku obrazovanja, s obzirom na pol, javno pozivanje na davanje prednosti deci jednog pola u odnosu na decu drugog pola u vaspitnom i obrazovnom procesu.

Svako drugo postupanje koje vređa načelo ravnopravnosti žena i muškaraca. Zakonske i druge mere predviđene radi obezbeđivanja posebne pravne, ekonomske i socijalne zaštite žena, kako i radi podsticanja žena na učešće u političkom i javnom životu ne smatraju se diskriminacijom.

Diskriminacija zbog polne opredeljenosti .

Polna opredeljenost je privatna stvar i niko ne može biti prozvan da se javno polno opredeli. Svako ima pravo da javno izrazi svoju polnu opredeljenost. Diskriminatorско postupanje zbog pretpostavljene ili javno izražene polne opredeljenosti je zabranjeno.

Diskriminacija dece.

Diskriminacija u oblasti obrazovanja i stručnog osposobljavanja.

Zabrana diskriminacije manjina.

Diskriminacije zbog političkih ubeđenja.

Diskriminacija osoba sa invaliditetom.

Onemogućavanje ili otežavanje pristupu zdravstvene zaštite. Uskraćivanje prava na brak, na stvaranje porodice i drugih prava iz oblasti porodičnih i bračnih odnosa.

Uskraćivanje prava na redovno, više i visoko školovanje.

Uskraćivanje prava na rad i prava iz radnog odnosa.

Ne smatraju se diskriminacijom mere preduzete radi udovoljavanja opravdanim interesima (u skladu sa principima pristupačnosti u arhitektonskom smislu i u pristupačnosti informacijama):

- Mere za osiguranje pristupa javnim i državnim službama:
- Mere za osiguranje nesmetane komunikacije sa zaposlenima u ovim službama.
- Mere za osiguranje pristupa zgradama, stanovima, ulicama, pešačkim prelazima, sredstvima javnog saobraćaja, muzejima, bibliotekama i drugim mestima boravka.
- Finansijske i mere fiskalne politike usmerene na pomoć u nabavci posebnih pomagala i opreme.
- Mere za osiguranje pristupa javnim informacijama i telekomunikacionim sistemima.
- Mere za obezbeđivanje posebnih uslova za rad i u toku rada.
- Garancije prava beneficiranog radnog staža.
- Mere za obezbeđivanje mogućnosti praćenja školske nastave i učenja.
- Mere i prava socijalne zaštite.
- Mere za omogućavanje bavljenja sportom, rekreacijom, umetničkom i kulturnom aktivnošću.

Tekst preuzet sa sajta FORUM BEZ CENZURE - FORUM NVO SLOBODNA AKCIJA
www.forum.diskriminacija.com NGO FREE ACTION

Tekst za potrebe projekta "4 koraka do jednakih mogućnosti" prilagodila Vesna Bogdanović

OD SAOSEĆAJNOSTI DO RAVNOPRAVNOSTI

U proteklih nekoliko godina povećano je interesovanje za probleme sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom u Srbiji, prevashodno zahvaljujući otvaranju saradnje na svim poljima sa međunarodnom zajednicom, ali i intenziviranju aktivnosti organizacija osoba sa invaliditetom, što je kao rezultat donelo i odbacivanje do tada dominantnog, medicinskog modela pristupa osobama sa invaliditetom.

Pristalice ovog modela posmatrale su osobe sa invaliditetom kao nesamostalne, pacijente - prvenstveno kao osobe sa dijagnozom, pa čak i nesposobne, i to ne samo za samostalan život, već i za bilo kakvu aktivnost, a posebno intelektualnu i/ili kreativnu.

Direktna posledica ovakvih stavova bila je izolacija osoba sa invaliditetom u zaštićene sredine, njihova getoizacija i svojevrsna izolacija iz društvenih tokova.

Ova grupa je posmatrana kao objekat o kome neko mora da se stara i koja nije u stanju da privređuje ili proizvodi, pa samim tim i da radi, nađe zaposlenje i usvoji adekvatno obrazovanje.

Formirale su se posebne ustanove u formi dnevnih centara, saveza, zaštitnih radionica itd. u kojima su se o osobama sa invaliditetom brinule osobe bez invaliditeta. Takva socijalna politika dovela je i do toga da ostatak populacije percipira osobe sa invaliditetom kao građane drugog reda, ljude koje bi trebalo izbegavati ili, u boljim slučajevima, sažaljevati.

Devedesetih godina XX veka, sa osnivanjem velikog broja organizacija osoba sa invaliditetom, jača pokret koji zastupa u početku socijalni pristup osobama sa invaliditetom, a koji ubrzo prerasta u inkluzivni, na čijim krilima posle 2000. godine i počinje reforma socijalne politike u Srbiji.

Kao pozitivan pomak možemo naglasiti da se danas predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom redovno konsultuju i uključuju u reformske procese, kao i da je država koncept reformi konačno prilagodila inkluzivnim principima i u fokus stavila samu osobu sa invaliditetom, a ne apstraktne modele koje je nametao medicinski pristup. U prilog tome govori i činjenica da je u okviru Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike 2004. godine formiran i poseban sektor za zaštitu osoba sa invaliditetom.

Značajni događaji u vezi sa temom trenutnih društvenih tokova prema osobama sa invaliditetom:

- Donošenje *Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom* koji je stupio na snagu od 25.04.2006. godine. Ovim zakonom uređuje se opšti režim zabrane diskriminacije po osnovu invalidnosti, posebni slučajevi diskriminacije osoba sa invaliditetom, postupak zaštite osoba izloženih diskriminaciji i mere koje se preduzimaju radi podsticanja ravnopravnosti i socijalne uključenosti osoba sa invaliditetom.

- Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji, koju je vlada Republike Srbije usvojila 28. decembra 2006. godine predstavlja srednjoročni plan aktivnosti svih društvenih aktera u Republici Srbiji, u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom. Ciljevi strategije ustanovljeni su za period od 2007-2015. godine, sa akcionim planovima koji se donose za period od dve godine.

- Finaliziranje, usvajanje i potpisivanje sveobuhvatne i integrativne Međunarodne konvencije UN za promovisanje i zaštitu prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom, potpisana Konvencija u decembru 2007.

- Intenzivan rad na nacrtu *Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom*, koji predstavlja logičan nastavak prethodno pomenutih inicijativa i aktivnosti.

Način izražavanja je pitanje kulture, ali i trenutnih društvenih tokova prema određenoj grupaciji. Jezik invalidnosti vremenom se menjao u skladu sa odnosom prema osobama sa invaliditetom, koji prevazilazi saosećanje i gde dominira ravnopravnost!

U celom se svetu među organizacijama osoba sa invaliditetom upotrebljava engleska reč DISABILITY, ali ona u našem jeziku nema odgovarajući prevod.

Ipak bitno je sledeće:

Koji god izraz se kombinuje uz reč osoba sa.....(hendikepom, invaliditetom, nekom dijagnozom i sl.) JE DOBAR IZRAZ!

Dakle: OSOBA+ SA..... = OK

Izraz hendikepirana ili invalidna osoba označava da je kompletna osoba nefunkcionalna.

Tako je hendikepirana (invalidna) organizacija neka organizacija koja ne radi dobro, za razliku od organizacije osoba sa hendikepom ili invaliditetom - koja ukazuje ko su njeni članovi i čime se bavi.

Ne oslovljavati ljude po dijagnozi. Paraplegičari, cerebralci i sl. vec osobe sa paraplegijom, oštećenjem sluha, vida i sl...

Svako kada zatreba može i treba da koristi medicinske usluge, a ne samo osobe koje imaju invaliditet (ponekad ove osobe i manje nego oni koji nemaju invaliditet?!), zato je apsurd da se koriste izrazi i poređenja, "Zdravi - i oboleli".

Ne opisivati osobe sa invaliditetom kao osobe sa posebnim potrebama, jer svi imaju svoje posebne potrebe (da li je i pušenje, ishrana npr. bez mesa ili... ipak posebna potreba?), ali je način zadovoljavanja tih potreba razlicit. Svi imaju potrebu za kretanjem, samo što će se neko kretati brže ili sporije, a drugi orišćenjem invalidskih kolica, neko biciklom, a neko...

Važno je da se uvek upotrebljava aktivan oblik:

" KORISNIK/CA KOLICA", a ne " VEZAN ZA KOLICA ili U KOLICIMA"

Uvek sa poštovanjem društva prema osobama sa invaliditetom, ali važno je i poštovanje osoba sa invaliditetom prema društvu, jer....nikome ništa "ne pripada". Svaki član društva, tako i osoba koja ima invaliditet, kao i ona koja nema, treba da se izbori za svoj položaj!

Ilustracije: Jelena Jeremić, Centar za razvoj inkluzivnog društva
Dizajn: Grigorije Lazarević, Centar za razvoj inkluzivnog društva
Uvod: Željko Ilić, Forum mladih sa invaliditetom
Prelom teksta: Aleksandar Bogdanović, Centar za razvoj inkluzivnog društva

Tekst preuzet iz radnog materijala Udruženja studenata sa hendikepom i Centra za razvoj inkluzivnog društva

Forum mladih sa invaliditetom
Studentska 6, 11070 Beograd
tel/fax +381 (0)11 26 74 671
mob: +381 (0) 65 33 88 095
web: <http://www.forum-osi.org>

Evropska agencija za rekonstrukciju rukovodi ključnim programima pomoći Evropske unije Republici Srbiji (uključujući Kosovo pod upravom UN), Republici Crnoj Gori i bivšoj jugoslovenskoj Republici Makedoniji.

Evropska agencija za rekonstrukciju

Belgrade - Vasina 2-4, Belgrade 11000, Serbia

Tel. +381 11 30 234 00, Fax +381 11 30 234 55

